

Ks. Paweł Cieślik

KSZTAŁTOWANIE SIĘ OBRZĘDÓW SAKRAMENTU ŚWIĘCEŃ W LITURGII RZYMSKIEJ

W niniejszym artykule zostanie ukazany proces kształtowania się liturgii sakramentu święceń. Liturgia ta obejmuje, ze względu na trójstopniowy charakter tego sakramentu, święcenia biskupa, prezbitera i diakona. Szczególnym przedmiotem analizy będą święcenia prezbiteratu. Całość rozważań uzupełni struktura obrzędów oraz wynikająca z nich teologia w świetle odnowionego po Soborze Watykańskim II *Pontyfikatu Rzymskiego*.

1. Święcenia w czasach apostołskich

Już w czasach Nowego Testamentu ordynacja wybranych do posług przedstawicieli wspólnoty dokonywała się za sprawą dwóch istotnych czynności, jakimi były nałożenie rąk i modlitwa. Dzięki temu w pierwotnym Kościele z pewnością funkcjonowała lokalna hierarchia. W drugim stuleciu dokonał się bardzo ważny proces kształtowania się struktury Kościoła, a tym samym różnicowania poszczególnych urzędów, wynikających z sakramentu święceń. Świadectwem tego procesu są listy napisane przez Ignacego – biskupa w Antiochii, w których po raz pierwszy zostaje wyraźnie określona hierarchia kościelna wraz z wyodrębnieniem trzech urzędów, to znaczy biskupa, prezbitera i diakona. Podstawowym zagadnieniem jest jedność, realizująca się wokół jednego biskupa, otoczonego gronem prezbiterów i diakonów, przy jednym ołtarzu, gdzie sprawowana

jest jedna Eucharystia¹. Listy te zostały napisane na początku II wieku i stanowią opis struktury kościelnej w Antiochii. Jakkolwiek dotychczas bez odpowiedzi pozostają pytania o to, co stanowiło inspirację dla Ignacego w ukształtowaniu takiego modelu hierarchii kościelnej, a także z jakiego źródła zaczerpnął on ideę monarchicznego episkopatu, to jednak model ten rozpowszechnił się w obrębie całego Kościoła

W pierwotnym Kościele kapłanem określano zasadniczo tylko biskupa, którego obowiązkiem było przewodniczenie Eucharystii, udzielanie sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, sprawowanie sakramentu pokuty, przepowiadanie Ewangelii i troska o jedność lokalnego Kościoła. W tym okresie (to znaczy w II wieku) głównymi pomocnikami biskupa w spełnianiu tego posłannictwa byli właśnie prezbiterzy, którzy asystowali podczas liturgii i współpracowali w głoszeniu słowa Bożego i kierowaniu wspólnotą.

Realizacja sakramentalnych posług w pierwotnym Kościele uległa znacznemu przeobrażeniu w III wieku. Dokonało się to pod wpływem dwóch bardzo ważnych czynników, jakimi były wzmagające się w tym okresie prześladowania oraz rozwój gmin chrześcijańskich, związany z powstawaniem nowych wspólnot, również w środowisku wiejskim². Pod wpływem nowych okoliczności prezbiterzy zyskiwali coraz większą samodzielność, a ich zakres posługi ulegał stałemu rozszerzaniu. W zastępstwie biskupów zaczęli celebrować Eucharystię i udzielać innych sakramentów, a czasami przewodniczyli całemu życiu chrześcijańskiej gminy³. Skutkiem tych zjawisk była pojawiająca się od III wieku tendencja, aby również prezbiterów określać mianem kapłanów. W ten sposób poszczególne urzędy wynikające z sakramentu święceń otrzymywały coraz bardziej określoną pod względem teologicznym postać. W konsekwencji umożliwiło to precyzyjne określenie zadań wykonywanych przez biskupa, prezbitera i diakona, czego odzwierciedleniem są dokumenty liturgiczne, opisujące przebieg obrzędów święceń.

¹ Por. *Ignacy do Kościoła w Filadelfii* IV,1; [w:] *Pierwsi świadkowie. Pisma ojców apostołskich*, red. M. STAROWIEYSKI, Kraków 1998, s. 133.

² Por. W. SCHENK, *Liturgia sakramentów świętych*, t. 2, Lublin 1964, s. 86.

³ Tamże.

2. Święcenia według tradycji apostołskiej

Jednym z najstarszych dokumentów (dotyczących sakramentu święceń) jest powstała w Rzymie i napisana przez miejscowego prezbitera Hipolita około 215 roku *Tradycja Apostolska*⁴. Stanowi ona niezwykle ważne świadectwo w kontekście rozwoju liturgii święceń, ponieważ jest pierwszym dokumentem historycznym, który zawiera kompletny opis obrzędów święceń biskupa, prezbitera i diakona⁵. Autor *Tradycji Apostolskiej* opisuje święcenia w kontekście celebrowanej przez wspólnotę w dniu Pańskim Eucharystii, która jest właściwym czasem przewidzianym dla ustanawiania przełożonych Kościoła⁶. W ten sposób liturgia święceń otrzymuje wyraźnie eklezjalny charakter, gdyż dokonuje się w czasie niedzielnej celebracji będącej pamiątką Zmartwychwstania Chrystusa, a jej świadkami są wierni zgromadzeni podczas słuchania słowa Bożego i łamania chleba⁷

Zawarta we wspomnianym dokumencie modlitwa podczas święceń biskupich jest najstarszą z zachowanych i posłużyła za wzór modlitwy w liturgii tego sakramentu odnowionej po Soborze Watykańskim II⁸. Z opisu *Tradycji Apostolskiej* wynika, że wyświęcony biskup bezpośrednio po zakończonym obrzędzie przewodniczył liturgii mszalnej. Opis sposobu udzielania święceń prezbitera w porównaniu do poprzedzających go święceń biskupa z pewnością zaskakuje swą zwięzłością i lapidarnością. *Tradycja Apostolska* nic nie wspomina na temat formy wyboru odpowiedniego kandydata, przechodząc od razu do opisu święceń. Wśród kluczowych czynności wspomniany dokument wymienia przede wszystkim nałożenie

---

⁴ Por. HIPOLIT RZYMSKI, *Tradycja Apostolska*, [w:] M. MICHALSKI, *Antologia literatury patrystycznej*, t. 1, Warszawa 1975, s. 305–315. Większość uczonych akceptuje autorstwo Hipolita i przyjmuje powstanie dokumentu w Rzymie, uznając zarazem, że opisywana tam liturgia stanowi odzwierciedlenie liturgii sprawowanej rzeczywiście w Rzymie. Jakkolwiek pojawiają się też odmienne opinie, sugerujące powstanie księgi w Syrii lub Aleksandrii.

⁵ Por. J. F. PUGLISI, *The process of admission to ordained ministry. Epistemological Principles and Roman Catholic Rites. A comparative Study*, t. 1, Collegeville 1996, s. 9.

⁶ Por. *Tradycja Apostolska* I, 1.

⁷ Por. J. F. PUGLISI, *The process of admission...*, dz. cyt., s. 38.

⁸ Por. M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999, s. 472.

rąk przez biskupa oraz nałożenie rąk przez kolegium prezbiterów⁹ Głównym szafarzem święceń w świetle analizowanego dokumentu był biskup, gdyż to on posiadał władzę, aby przekazywać sakramentalną łaskę, jednak gest nałożenia rąk wykonywali także pozostali prezbiterzy¹⁰. Sponuje on kolegialny charakter posługi prezbitera, który w Kościele pełni swój urząd w łączności ze wszystkimi prezbiterami. Nałożeniu rąk towarzyszyła modlitwa odmawiana wyłącznie przez biskupa. Z kolei przy święceniach diakonatu ręce nakładał tylko biskup, ponieważ diakona nie wyświęcano do kapłaństwa, lecz dla posługiwania biskupowi¹¹.

W historycznym procesie kształtowania się sakramentalnych posług *Tradycja Apostolska* odegrała ogromną rolę, gdyż jest to pierwszy dokument opisujący poszczególne święcenia w liturgii rzymskiej, nadając im jednocześnie autonomiczny charakter¹². Refleksja teologiczna nad tym dokumentem po Soborze Watykańskim II przyczyniła się w znaczny sposób do liturgicznej odnowy sakramentu święceń.

3. Święcenia w dawnej liturgii rzymskiej

Istotne przemiany w życiu całego Kościoła w IV wieku wywarły znaczny wpływ na teologię sakramentu święceń oraz formy posługiwania biskupa, prezbitera i diakona. Wolność uzyskana przez Kościół na mocy restryktu cesarza Konstantyna, połączona z dynamicznym rozwojem chrześcijaństwa i masowym pozyskaniem nowych wiernych, nie pozostała bez wpływu na funkcjonowanie lokalnych wspólnot oraz zadań pełnionych w nich przez biskupa i prezbitera. Ponieważ w tych nowych warunkach coraz trudniej było postrzegać biskupa jako głównego przewodniczącego Eucharystii i widzialny znak jedności całego Kościoła, dlatego prezbiterzy przejmowali coraz więcej jego dotychczasowych obowiązków.

⁹ Por. *Tradycja Apostolska* I, 2.

¹⁰ Tamże I, 3.

¹¹ Tamże I, 2.

¹² Por. B. KLEINHEYER, *Die Priesterweihe im römischen Ritus. Eine liturgiehistorische Studie*, Trewir 1962, s. 13.

W konsekwencji, począwszy od V wieku, to zasadniczo prezbiterzy zaczęli sprawować posługę udzielania sakramentów¹³.

W nawiązaniu do starożytnej tradycji, w Rzymie przestrzegano zasady, aby święcenia dokonywały się w niedzielę. Ten dzień był traktowany jako pamiątka Zmartwychwstania Chrystusa, a zarazem cotygodniowy obchód Paschy. Z tego względu przyjęto, że, podobnie jak Wielkanoc, Dzień Pański rozpoczyna się wigilią w dniu poprzedzającym, to znaczy już w sobotę wieczorem po zapadnięciu zmroku. Pod koniec V wieku jeszcze bardziej doprecyzowano termin udzielania święceń, przyjmując za właściwy czas tylko wigilie niedziel przypadających w Okresowych Dniach Modlitw (to znaczy w czerwcu, wrześniu i grudniu), a także wigilie pierwszej i czwartej niedzieli Wielkiego Postu¹⁴.

Ordo Romanus XXXIX oraz *Ordo Romanus XXXVI* zawierają opis procedury, która poprzedzała święcenia prezbiterów w Rzymie¹⁵. W poniedziałek kandydaci do prezbiteratu zgłaszali się do papieża i w jego obecności składali przysięgę na relikwie świętych, deklarując że nie popełnili tak zwanych *quattuor peccata capitula*, to znaczy żadnego z czterech grzechów głównych. W środę mający przyjąć święcenia wraz z miejscowym duchowieństwem gromadzili się w bazylice Santa Maria Maggiore w Rzymie na sprawowanej przez papieża liturgii stacyjnej. Lektor odczytywał nazwiska kandydatów i zwracał się z prośbą do wiernych o wyjawienie uzasadnionych zarzutów, jeśli ktoś posiada zastrzeżenia wobec mających przyjąć święcenia. Jeżeli nie zgłoszono żadnych zastrzeżeń, rozpoczynała się liturgia słowa, kandydaci zajmowali wyznaczone im miejsca, a papież sprawował Mszę świętą według ustalonego porządku. Ta sama ceremonia była powtarzana w piątek w kościele świętych Apostołów.

¹³ POR. D. N. POWER, *Ministers of Christ and His Church: The Theology of the Priesthood*, Londyn 1969, s. 110.

¹⁴ POR. B. KLEINHEYER, *Die Priesterweihe im römischen Ritus...*, dz. cyt., s. 34–47. Autor w oparciu o liczne dokumenty analizuje proces, który doprowadził do wyboru wspomnianych dni, jako odpowiednich do udzielania święceń.

¹⁵ POR. M. ANDRIEU, *Les Ordines Romani du haut moyen age*, t. I, Louvain 1931, s. 494–548. Odtąd skrót: OR. W kontekście udzielania święceń szczególnie cenne źródła stanowią dokumenty VI sekcji: OR XXXIV-XL.

Obrzęd święceń odbywał się w sobotę wieczorem w bazylice świętego Piotra. W świetle rzymskich sakramentarzy i zbiorów *Ordines Romani* można dokonać pewnej rekonstrukcji obrzędu święceń, który w tamtym okresie liturgii rzymskiej był bardzo prosty i zwięzły. Papież wygłaszał przemówienie, w którym wymieniał kolejno kandydatów z konkretnego Kościoła, którzy z pomocą Boga i Zbawiciela Jezusa Chrystusa zostali wybrani do stanu prezbiterów, a następnie zwracał się do zgromadzonych wiernych o wyrażenie opinii, zastrzegając przy tym, że jakiegokolwiek zastrzeżenie wobec kandydatów powinno być czynione w poczuciu odpowiedzialności przed Bogiem oraz z uwzględnieniem swojego osobistego stanu i przynależności do wspólnoty Kościoła.

Po odmówionej przez papieża kolekcie rozpoczynała się liturgia słowa. Po ostatnim czytaniu miały miejsce właściwe obrzędy święceń. Papież wzywał zgromadzonych wiernych do modlitwy za kandydatów, którą stanowiła litania, ułożona z całej serii wezwań *Kyrie*¹⁶. W VIII wieku po raz pierwszy pojawiła się wzmianka o dołączonej do litanii prośbie do Boga, aby tych wybranych pobłogosławił, uświęcił i konsekrował. Podczas jej odmawiania postawę prostracji przyjmowali zarówno biskup, jak również mający przyjąć święcenia kandydaci. Przyjmuje się, że bezpośrednio po zakończeniu litanii była odmawiana kolekta, w której celebrans prosił za kandydatów, aby Bóg obdarzył ich błogosławieństwem Ducha Świętego oraz mocą łaski kapłaństwa, tak aby ci, którzy mają zostać uświęceni, cieszyli się zawsze obfitością Bożych darów. W dalszym przebiegu liturgii święceń następowało nałożenie rąk oraz modlitwa konsekracyjna.

Świadectwa liturgiczne z tego okresu (*Ordo Romanus XXXIV* oraz *Sakramentarz Gelazjański*) opisują właściwy moment święceń prezbiterów bardzo lakonicznie: archidiakon przyprowadzał kandydata przed ołtarz, zdejmował z niego dalmatykę, wręczał mu ornat, a następnie prowadził do biskupa. Po nałożeniu rąk biskup wypowiadał słowa modlitwy konsekracyjnej. Ceremonię kończyło przekazanie nowo wyświęconemu znaku pokoju przez biskupa i obecnych prezbiterów, po czym następowała proklamacja Ewangelii oraz dalszy przebieg Mszy świętej w ustalonym

¹⁶ Por. M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła*, dz. cyt., s. 473.

porządku. Głoszenie Ewangelii zasadniczo było przeznaczone dla jednego z nowo wyświęconych diakonów, podczas gdy neoprezbiterzy przyjmowali Komunię Świętą jako pierwsi i uczestniczyli w jej rozdawaniu. Na zakończenie liturgii ogłaszano wszystkim tytuł święceń, to znaczy skierowanie nowo wyświęconego prezbitera do konkretnej wspólnoty, gdyż we wczesnym średniowieczu udzielano święceń ze względu na potrzebę konkretnej wspólnoty, do której trafiał nowo wyświęcony prezbiter¹⁷. Wspomniana praktyka zanikła ostatecznie w XII wieku.

4. Święcenia w liturgii rzymsko-galijskiej

Przedstawiony powyżej obrzęd święceń w dawnym rycie rzymskim był stosunkowo prosty, a jego najważniejszym elementem była modlitwa konsekracyjna i nałożenie rąk. Ten obrzęd, począwszy od VIII wieku, zaczął podlegać różnorodnym zmianom, gdyż wprowadzanie liturgii rzymskiej na terenach zachodniej Europy, położonych na północ od Alp, w konsekwencji powodowało włączenie w starożytny ryt rzymski lokalnych elementów, zaczerpniętych zwłaszcza z tradycji liturgicznych Galii i Germanii. W związku z tym liturgia święceń została bardzo rozbudowana, a do jej struktury wprowadzono wiele nowych obrzędów.

Wspomniane wpływy dotyczyły przede wszystkim obrzędów wyjaśniających, które miały sugestywnie ukazywać sens i znaczenie sakramentu święceń. Jednym z nowych rytów stało się namaszczenie, które w VII wieku było szeroko rozpowszechnione w celtyckich i starohiszpańskich obrzędach święceń. Z Hiszpanii zaczerpnięto także zwyczaj przekazywania liturgicznych szat (stuły i ornatu), a także insygniów urzędowych¹⁸. Nowe obrzędy i modlitwy, pochodzące spoza Rzymu, w konsekwencji zaczęły spychać na margines istotne dla liturgii rzymskiej czynności, to znaczy gest nałożenia rąk i dotychczasową modlitwę święceń. Dodatkowe rytury, które pierwotnie miały wyjaśniać istotę sakramentu i uzupełniać jego najważniejszy element, z upływem czasu były coraz bardziej

¹⁷ Por. OR XXXIX, 26.

¹⁸ Por. W. SCHENK, *Liturgia sakramentów świętych*, dz. cyt., s. 94.

wyksponowane, co znalazło swoje odzwierciedlenie nie tylko w samej strukturze obrzędów, lecz również średniowiecznych sporach teologicznych dotyczących materii i formy sakramentu święceń.

Zredagowany na terenie Moguncji w latach 950–962 *Pontyfikał Rzymsko-Germański* zawierał już liturgię sakramentu święceń naznaczoną wieloma dodatkowymi obrzędami, których nie zawierała liturgia rzymska. Potwierdzeniem tej galikanizacji jest obrzęd święceń prezbiterów¹⁹. Podczas święceń miał miejsce dialog między biskupem a mającym przyjąć święcenia. Dialog ten dotyczył pragnienia wstąpienia do stanu prezbiterów, wytrwania w tym stanie zgodnie z kanonami prawa kościelnego oraz przyrzeczenia posłuszeństwa biskupowi w pełnionej posłudze na terenie diecezji²⁰.

Nowością w *Pontyfikale Rzymsko-Germańskim* było przyrzeczenie posłuszeństwa. Wspomniany gest wywodził się prawdopodobnie z systemu lennego, w którym oznaczał on przyjęcie lenna przez wasala i wynikający z tego faktu wyraz wdzięczności wobec seniora²¹. Zdaniem J. A. Jungmanna, ten germański zwyczaj, istniejący od IX wieku w feudalnym społeczeństwie, został wprowadzony do liturgii, aby właściwie wyrazić relację między biskupem a prezbiterem²². W pojmowanym zgodnie z ówczesną eklezjologią posłuszeństwie oznaczało to pozostawanie do dyspozycji biskupa i wykonywanie kapłańskich obowiązków zasadniczo na terenie jego diecezji. Przyjmuje się również możliwość zaczerpnięcia rytu z tradycji monastycznej²³.

W *Pontyfikale Rzymsko-Germańskim* został wyraźnie określony cel prezbiteratu. Do prezbitera należało składać ofiarę, błogosławić,

¹⁹ Krytyczne wydanie tekstu: C. VOGEL, R. ELZE, *Le Pontifical Romano-germanique du Xe siècle*, [w:] *Studia e Testi*, 226, t. I-II, Watykan 1963. Odtąd skrót: PRG.

²⁰ Tamże, XVI, 22–23. Występujące w tekście słowo *parochia* należy rozumieć jako diecezję, dla potrzeb której kandydat był wyświęcany.

²¹ Por. J. RATZINGER, *Duch liturgii*, Poznań 2002, s. 181.

²² Por. J. A. JUNGSMANN, *Das Gehorsamversprechen nach der Priesterweihe und der alt-hochdeutsche Priesterreid*, [w:] red. A. Stohr, *Universitas, Dienst an Wahrheit und Leben*, t. I, Mainz 1960, s. 430–35.

²³ L. F. Strieder podejmuje studium historii i teologii przyrzeczenia posłuszeństwa wskazując na istotny wpływ tradycji benedyktyńskiej, a także zwyczajów panujących wśród zakonów żebrzących (franciszkanów i dominikanów). Por. L. F. STRIEDER, *The Promise of Obedience: A Ritual History*, Collegeville 2001.

przewodniczyć, przepowiadać i chrzcić, aby poprzez dobre czyny podo-
bać się Bogu. Po nałożeniu rąk na głowę kandydata i odmówieniu modli-
twy święceń, którą *Pontyfikał* w zasadniczej postaci przejął z rzymskich
sakramentarzy, nadając jej zarazem strukturę klasycznej prefacji, biskup
zakładał stulę i ornat, wypowiadając przy tym odpowiednie formuły wska-
zujące na symbolikę tych szat. Następnie biskup namaszczał obie dłonie
każdego z kandydatów, czyniąc na nich olejem znak krzyża i wypowida-
jąc jednocześnie słowa modlitwy. Kolejnym rytem było przekazanie pa-
teny i kielicha z charakterystyczną formułą, oznaczającą władzę składa-
nia eucharystycznej Ofiary za żywych i umarłych, zgodnie z pojmowaną
wówczas teologią Mszy świętej. Zredagowany w Moguncji *Pontyfikał* zo-
stał przyjęty w Rzymie jako księga właściwa dla liturgii rzymskiej. Pon-
tyfikały Rzymskie z XII i XIII wieku były zasadniczo kolejnymi edycjami
Pontyfikału Rzymsko-Germańskiego i do obrzędów święceń nie wprowa-
dzały istotnych zmian. Nowością był jedynie poświadczany od XIII wieku
zwyczaj koncelebracji Mszy świętej przez nowo wyświęconych prezbite-
rów pod przewodnictwem udzielającego święceń biskupa²⁴.

W okresie późnego średniowiecza pod pojęciem kapłaństwa rozumia-
no zasadniczo prezbiterat, do którego prowadziła odpowiednio uporząd-
kowana struktura, obejmująca cztery święcenia niższe (ostiariat, lektorat,
egzorcystat i akolitat) oraz trzy święcenia wyższe (subdiakoniat, diako-
nat i prezbiterat). W sprawowaniu sakramentu święceń istotne było włą-
czenie do tak zwanych święceń wyższych subdiakonatu, co dokonało się
w XII wieku. Paradoksalnie święcenia biskupa znalazły w *Pontyfikale*
Rzymsko-Germańskim miejsce w zupełnie innej sekcji, a w teologii scho-
lastycznej postrzegano je nie tyle w kategoriach sakramentalnych, co ra-
czej jurysdykcyjnych i administracyjnych. W ten sposób teologia kapłaństwa
otrzymała nowy wyraz, będący owocem teologii scholastycznej i znajdu-
jący odzwierciedlenie w liturgii Kościoła.

Konsekwencją podjętych reform był wypracowany przez Sobór Try-
dencki, a wydany z upoważnienia papieża Klemensa VIII w roku 1596,

²⁴ Por. P. JOUNEL, *Ordinations*, [w:] red. A. G. MARTIMORT, *The Church at Prayer*, t. III, *The Sacraments*, Colleville 1988, s. 170.

*Pontyfikał Rzymski*²⁵ Struktura liturgii sakramentu święceń w tej księdze stanowiła w głównej mierze odzwierciedlenie obrzędów zawartych w *Pontyfikale Duranda* (zredagowanym w południowej Galii pod koniec XIII wieku), co utrzymało w rzymskiej liturgii święceń wiele elementów przejętych z tradycji galijskiej. Nowością stanowiło dodatkowe przemówienie do kandydatów, wyjaśniające obowiązki wynikające z otrzymania kapłańskiej godności. Bezpośrednio po tym śpiewano błagalną litanie, po czym następowało nałożenie rąk. W święceniach biskupich temu gestowi towarzyszyło wyjaśniające słowo, a modlitwę święceń przerywał hymn do Ducha Świętego i następujące po nim namaszczenie głowy elekta. Podczas święceń diakonatu w podobny sposób przerywano modlitwę święceń, w celu włożenia prawej ręki na głowę kandydata.

Po tych czynnościach następowała druga część obrzędów święceń, którą stanowiły rytury wyjaśniające. Przyjmujący święcenia prezbiteratu podchodził do biskupa, otrzymując od niego stułę skrzyżowaną na piersiach i wciąż nierozwinięty ornat. Ostatnim rytym wyjaśniającym było wręczenie pateny z hostią oraz kielicha z winem i wodą, wraz z charakterystyczną formułą, określającą władzę sprawowania Eucharystii za żywych i umarłych. Analogicznie, nowo wyświęconemu diakonowi podawano księgę Ewangelii.

Bezpośrednio po komunii miała miejsce ostatnia część liturgii, polegająca na dokończeniu obrzędów święceń. Nowo wyświęceni prezbiterzy recytowali symbol wiary. Następnie każdy z nich podchodził do biskupa, który po raz drugi nakładał mu ręce, wypowiadając przy tym formułę przekazania Ducha Świętego oraz władzy odpuszczania grzechów i sprawowania sakramentu pokuty. Temu obrzędowi towarzyszyło rozwinięcie dotychczas związanego ornatu, co w rozumieniu teologii scholastycznej, podobnie jak ponowne nałożenie rąk, oznaczało powierzenie władzy nad mistycznym Ciałem Chrystusa oraz władzy sprawowania sakramentu pokuty. Kolejny ryt stanowiło składane przez diakonów i prezbiterów przyrzeczenie posłuszeństwa, które przesunięto na zakończenie liturgii.

---

²⁵ Por. *Pontificale Romanum. Editio princeps* (1595–1596), red. M. SODI, A. TRIACCA, Watykan 1997. Święcenia prezbiterów – nr 111–130.

Według opinii historyków liturgii, przedstawione powyżej obrzędy święceń stanowiły „mieszaninę różnych rytów” (*farrago diversorum rituum*)²⁶. Kluczowe dla liturgii rzymskiej czynności oznaczające udzielenie święceń i przekazanie sakramentalnej mocy (nałożenie rąk oraz modlitwa konsekracyjna) w liturgii rzymsko-galijskiej straciły swoje pierwotne znaczenie. Do obrzędów święceń wprowadzono wiele nowych elementów, w postaci rozmaitych rytów, nie zawsze ze sobą związanych i niekiedy sztucznie wkomponowanych w strukturę całego obrzędu. *Pontyfikał Rzymski* wydany po Soborze Trydenckim przetrwał zasadniczo w niezmienionej postaci do czasów Soboru Watykańskiego II. Podejmowane działania i zgłaszane przez ruch liturgiczny postulaty znalazły swoje odzwierciedlenie między innymi w reformie liturgii święceń. Proces ten rozpoczął się w związku z reformą Piusa XII w 1947 roku, a jego dalszą realizację wyznaczyła Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum concilium* Soboru Watykańskiego II, sugerując ponowną rewizję obrzędów święceń²⁷

5. Struktura i teologia liturgii sakramentu święceń w świetle odnowionego po Soborze Watykańskim II *Pontyfikału Rzymskiego*

Kolejnym etapem w procesie kształtowania się obrzędów święceń prezbiteratu jest wydana po Soborze Watykańskim II część *Pontyfikału Rzymskiego*, zawierająca obrzędy święceń diakona, prezbitera i biskupa. Pierwsze wydanie tej książki miało miejsce w 1968 roku i była to zarazem pierwsza książka liturgiczna, zredagowana na nowo w duchu założeń odnowy wyznaczonej przez Vaticanum II. W związku z krytycznymi uwagami, jakie pojawiły się po ogłoszeniu wspomnianej książki, dokonano jej ponownego opracowania i drugiej edycji, co nastąpiło ostatecznie w 1989 roku.

---

²⁶ B. Kleinheyser w swoim historyczno-liturgicznym studium przytacza taką opinię kard. Tomassi i wykazuje słuszność takiego określenia już w odniesieniu do *Pontyfikału Rzymsko-Germańskiego*. Por. B. KLEINHEYER, *Die Priesterweihe im römischen Ritus...*, dz. cyt., s. 144–145.

²⁷ Por. KL 76.

W ten sposób proces reformy obrzędów święceń prezbiteratu został zakończony, a wspomniana księga znajduje się obecnie w użytku w liturgii rzymskiej²⁸.

Analizując obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów w drugim wydaniu *Pontyfikału Rzymskiego*, można zauważyć, że zarówno wprowadzenie teologiczno-pastoralne, jak też struktura liturgii i treść obecnych w niej tekstów eucharystycznych ukazują wyświęconego szafarza przede wszystkim jako sługę Chrystusa. W strukturze całej księgi zwraca uwagę wcielenie soborowych postulatów dotyczących przejrzystości, zwięzłości i czytelności liturgii oraz symbolicznego języka²⁹. Widać wyraźnie, że poszczególne obrzędy święceń wpisują się w strukturę Mszy świętej, przez co ukazany jest logiczny związek sakramentu święceń z Eucharystią, wyrażający się w jednej i integralnej celebracji. W liturgii święceń widoczne jest zharmonizowanie drugiej edycji *Pontyfikału Rzymskiego* z wcześniej wydanymi księgami liturgicznymi, a także wzbogacenie zawartych tam słów i modlitw, zgodnie z aktualnym nauczaniem Kościoła³⁰.

Struktura odnowionej po Soborze Watykańskim II liturgicznej celebracji zasadniczo zawiera cztery elementy: obrzędy wstępne, liturgię Słowa, liturgię sakramentu i obrzędy zakończenia. Taka struktura dotyczy także liturgii sakramentu święceń.

Obrzędy wstępne rozpoczyna uroczysta procesja wejścia, która ekspozuje kandydatów do przyjęcia określonego urzędu. Towarzyszy jej śpiew, który wprowadza zgromadzonych nie tylko w misterium dnia liturgicznego, ale także w aktualnie (tu i teraz) przeżywane wydarzenie, jakim są święcenia w Kościele³¹. Jakkolwiek w wielu opracowaniach podejmujących zagadnienie struktury sakramentu święceń nie wspomina się o liturgii słowa, to jednak na uwagę zasługuje stanowisko B. Mokrzyckiego, który

²⁸ *Pontificale Romanum. De ordinatione episcopi, presbyteri i diaconi*, Watykan 1989. Polskie tłumaczenie: *Pontyfikał rzymski. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, Katowice 1998. Odtąd w artykule: OŚBPD.

²⁹ Por. KL 21 i 34; B. MOKRZYCKI, *Kościół w świętości*, Warszawa 1984, s. 68.

³⁰ Por. Cz. KRAKOWIAK, *Święcenia prezbiterów w Pontyfikale rzymskim z 1990 roku*, [w:] red. W. SŁOMKA, J. MISIUREK, *Kapłan pośród ludu kapłańskiego*, Homo Meditans XIV, Lublin 1993, s. 87.

³¹ Por. B. MOKRZYCKI, *Kościół w świętości*, dz. cyt., s. 69.

uzasadnia, że to właśnie w jej obrębie następuje prezentacja kandydatów, homilia wyjaśniająca ich funkcję w Kościele, pytania skierowane do mających przyjąć święcenia, a także zawsze kończąca liturgię słowa modlitwa, która w tym przypadku przybiera specyficzną postać litanii³². Wielką zaletą odnowionego *Pontyfikału* jest specjalnie opracowany zestaw czytań biblijnych i śpiewów, co umożliwia wybór czytań dostosowanych do celebracji sakramentu święceń.

Właściwe obrzędy święceń rozpoczynają się bezpośrednio po Ewangelii. Poprzedza je w każdym przypadku postawa prostracji kandydatów, która posiada swoje korzenie w Piśmie Świętym (por. Joz 5,14–15; Mt 26,39; Mk 14,35) i już od starożytnych czasów znajduje swoje miejsce w liturgii rzymskiej: w Wielki Piątek Męki Pańskiej oraz właśnie podczas udzielania święceń. W liturgii sakramentu święceń można wyróżnić istotny obrzęd oraz obrzędy wyjaśniające (*ritus explanativi*). Sakramentalny znak wyraża się poprzez nałożenie rąk biskupa oraz odpowiednią modlitwę święceń, co, zgodnie z decyzją Piusa XII, stanowi formę i materię tego sakramentu. Gest oznaczający przekazanie kapłaństwa stanowi wyraz żywej wiary całego Kościoła w działanie Ducha Świętego, dlatego dokonuje się w ciszy, bez jakichkolwiek aklamacji ani formuł modlitewnych. Jan Paweł II, w nawiązaniu do biblijnej tradycji, według której w Kościele pierwotnym włożenie rąk stosowano na oznaczenie daru Ducha Świętego, podkreśla że w liturgii sakramentu święceń ten gest stanowi znak czynnej obecności Ducha Świętego: tak jak w Eucharystii jest On sprawcą przeistoczenia chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa, tak w sakramencie kapłaństwa dokonuje uświęcenia³³. Z kolei obrzędy wyjaśniające nie należą do istoty sakramentu i w liturgii pełnią funkcję dodatkową, opisując zgromadzeniu wiernym to, co dokonało się przez sakramentalne czynności Kościoła.

Wprowadzenie ogólne w *Pontyfikale* wspomina, że udzielanie święceń powinno odbywać się podczas Mszy świętej, w której wierni licznie uczestniczą, a zwłaszcza w Dzień Pański³⁴. Ta sugestia wynika z kilku

---

³² Tamże.

³³ POR. JAN PAWEŁ II, *Dar i tajemnica*, Kraków 1996, s. 43–44.

³⁴ POR. OŚBPD 9.

przyczyn: przede wszystkim istotny jest motyw chrystologiczny, gdyż niedziela jest pamiątką Zmartwychwstania Chrystusa, który przychodzi do swoich uczniów i posyła ich, aby głosili Ewangelię o zbawieniu i głoszone zbawienie sprawowali w liturgii sakramentów³⁵. Ważne znaczenie posiada również wymiar eklezjalny: w dniu Pańskim wszyscy wierni gromadzą się przy jednym ołtarzu pod przewodnictwem biskupa, otoczonego przez prezbiterów i usługujących, przez co dokonuje się szczególne ukazywanie Kościoła, a ponadto udzielanie święceń posiada ścisły związek ze sprawowaniem Eucharystii³⁶.

6. Obrzędy święceń biskupa³⁷

Obrzędy święceń biskupa rozpoczynają się bezpośrednio po proklamacji Ewangelii. Jeden z asystujących prezbiterów zwraca się do biskupa, głównego szafarza święceń, z prośbą o udzielenie sakramentu, po czym odczytuje dokument nominacji Stolicy Apostolskiej. W homilii podkreśla się apostolskie pochodzenie urzędu biskupiego, przekazywanego poprzez nałożenie rąk, dzięki czemu nieprzerwanie trwa w Kościele dzieło zbawienia. Nowo wyświęcanemu przypomina się, że został wzięty z ludzi i dla ludzi ustanowiony, aby pomagać im w dążeniu do Boga. Jako sługa Chrystusa i szafarz Bożych misterii powinien głosić słowo Boże, modlić się za powierzony lud oraz otaczać braterską miłością współpracowników w Chrystusowej służbie, to znaczy prezbiterów i diakonów.

Po homilii następuje przyrzeczenie elekta, który zobowiązuje się pełnić aż do śmierci powierzony mu urząd, nieustannie głosić Ewangelię Chrystusa, zachowywać w nienaruszony sposób skarb wiary w Kościele, budować Ciało Chrystusa w jedności z kolegium biskupów i okazywać posłuszeństwo następcy świętego Piotra. Ponadto mający przyjąć święcenia wyraża gotowość udziału w pasterskiej miłości Chrystusa, troszcząc się o ubogich i potrzebujących oraz szukając zagubionych owiec. Po zakończeniu

³⁵ Por. KL 6; Cz. KRAKOWIAK, *Święcenia prezbiterów...*, dz. cyt., s. 91.

³⁶ Por. KL 41, KK 11.

³⁷ Por. OŚBPD 31–100.

wspomnianego dialogu następuje błagalna litania, w czasie której kandydat przyjmuje postawę prostracji, a zgromadzenie wzywa wstawiennictwa wszystkich świętych. Po zakończonym śpiewie, główny szafarz i pozostali biskupi w milczeniu nakładają ręce na głowę elekta. Następuje modlitwa święceń, w czasie której dwaj diakoni trzymają nad głową wyświęcanego księgę Ewangelii. Przez nałożenie rąk biskupów i modlitwę święceń zostaje elektowi udzielony dar Ducha Świętego do pełnienia urzędu biskupiego posługiwania. Następujące słowa należą do istoty święceń i dlatego są wymagane do ważności aktu:

Teraz, Boże, wylej na tego wybranego pochodzącą od Ciebie moc, Ducha Świętego, który włada i kieruje, którego dałeś Twojemu umiłowanemu Synowi, Jezusowi Chrystusowi, On zaś dał Go świętym Apostołom, aby w różnych miejscach ustanowili Kościół, jako Twoją świątynię, na nieustanną cześć i chwałę Twojego imienia.

W liturgii święceń biskupa następujące po czynnościach sakramentalnych obrzędy wyjaśniające są bardzo rozbudowane i bogate w symbolikę. Położenie podczas modlitwy święceń księgi Ewangelii na głowę elekta, a potem jej wręczenie wyświęconemu oznacza, że wierne głoszenie słowa Bożego stanowi jedno z głównych zadań biskupa. Namaszczenie głowy wyraża szczególny udział biskupa w kapłaństwie Chrystusa, a nałożenie pierścienia wskazuje na wierność biskupa Kościołowi, Bożej Oblubienicy. Nałożenie mitry oznacza obowiązek biskupa dążenia do świętości, zaś wręczenie pastorału jest znakiem przekazania władzy rządzenia powierzonym mu Kościołem. Obrzędy kończy pocałunek pokoju, jaki nowo wyświęcony biskup otrzymuje od biskupa, głównego szafarza święceń, i od wszystkich biskupów, stanowiący pieczęć potwierdzającą jego przyjęcie do kolegium biskupów. Jest bardzo stosowne, aby biskup wyświęcony na terenie swojej diecezji przewodniczył koncelebracji liturgii eucharystycznej. Jeśli zaś święcenia odbyły się w innej diecezji, przewodniczy koncelebracji biskup, główny szafarz święceń, podczas gdy nowo wyświęcony biskup zajmuje pierwsze miejsce wśród innych koncelebransów.

7. Obrzędy święceń prezbiterów³⁸

Obrzędy święceń prezbiterów rozpoczynają się bezpośrednio po proklamacji Ewangelii. Każdy z kandydatów, wezwany z imienia i nazwiska, potwierdza swoją obecność, podchodzi do biskupa i składa mu ukłon. Następnie upoważniony przez biskupa prezbiter w imieniu całej wspólnoty Kościoła prosi o udzielenie święceń wymienionym wcześniej kandydatom. Ta prośba połączona jest z potwierdzeniem odpowiedniego przygotowania, jakie odbyli kandydaci oraz uznania ich za godnych sakramentu święceń.

Następnie biskup wygłasza homilię, w której, na podstawie czytań z liturgii słowa, wyjaśnia zgromadzonemu ludowi i kandydatom istotę urzędu posługiwania prezbiterów. W homilii podkreśla się, że prezbiterzy są współpracownikami biskupów i złączeni z nimi w urzędzie posługiwania kapłańskiego otrzymują wezwanie do służenia ludowi Bożemu. Kapłaństwo w stopniu prezbiterów, które przyjmują, upodabnia ich do Chrystusa – najwyższego i wiecznego Kapłana i stanowi udział w potrójnej misji Chrystusa – Nauczyciela, Kapłana i Pasterza. Stąd posłannictwo prezbiterów w Kościele realizuje się przez sprawowanie urzędu nauczycielskiego, uświęcania i pasterzowania.

Następnym elementem liturgii święceń jest przyrzeczenie wybranych, które odbywa się poprzez dialog biskupa z kandydatami do prezbiteratu. Najpierw są oni pytani o dobrowolną decyzję, dotyczącą wiernego pełnienia urzędu posługiwania kapłańskiego w stopniu prezbitera, jako gorliwi współpracownicy biskupów w kierowaniu ludem Bożym pod przewodnictwem Ducha Świętego. Drugie pytanie dotyczy pilnego i mądrego pełnienia posługi słowa, obejmującej głoszenie Ewangelii i wykładanie prawdy katolickiej wiary. Następnie biskup pyta o gotowość pobożnego sprawowania na chwałę Boga i dla uświęcenia chrześcijańskiego ludu misterium Chrystusa, a zwłaszcza eucharystycznej Ofiary i sakramentu pokuty. Wreszcie kandydaci do prezbiteratu wyrażają pragnienie, aby wypraszać Boże miłosierdzie dla powierzonego ludu, modląc się nieustannie według nakazu Chrystusa. Błaganie Boga za cały powierzony sobie lud, a nawet za

³⁸ Por. OŚBPD 118–172.

cały świat staje się w ten sposób bardzo ważnym zadaniem prezbiterów, wynikającym z natury samego kapłaństwa ministerialnego³⁹ Towarzyszyć temu powinno coraz ściślejsze jednoczenie się z Chrystusem, Najwyższym Kapłanem, który z samego siebie złożył Ojcu nieskalaną Ofiarę, oraz poświęcanie się razem z Nim Bogu za zbawienie ludzi.

Kolejnym elementem obrzędów święceń prezbiteratu jest przyrzeczenie posłuszeństwa. Każdy kandydat podchodzi do biskupa, klęka przed nim i swoje złożone dłonie wkłada w ręce biskupa, deklarując w czasie tej czynności posłuszeństwo swemu ordynariuszowi i jego następcom. W ten sposób podkreśla się, że w Kościele nie można pełnić funkcji kapłańskich bez jedności z biskupem miejscowym, gdyż tylko biskup jest arcykapłanem swojej owczarni⁴⁰.

Następnie biskup wzywa wiernych do modlitwy za wybranych do prezbiteratu, aby Bóg wszechmogący hojnie udzielił im swoich darów. Rozpoczyna się litania błagalna, podczas której kandydaci padają na twarz, a całe zgromadzenie liturgiczne w tym czasie wzywa wstawiennictwa wszystkich świętych. Następnie wybrani powstają na wezwanie diakona i podchodzą pojedynczo do biskupa zajmującego miejsce na katedrze. Biskup w milczeniu nakłada każdemu ręce na głowę. W odnowionym po Soborze Watykańskim II *Pontyfikale* istotne znaczenie posiada również współdziałanie w udzielaniu święceń zgromadzonych prezbiterów. B. Mokrzycki dostrzega w tym geście pewną formę koncelebracji, która nabiera jeszcze większego wyrazu przez fakt pozostawiania prezbiterów ubranych w szaty liturgiczne obok biskupa aż do zakończenia modlitwy święceń⁴¹.

Po nałożeniu rąk na wybranych, biskup wygłasza modlitwę święceń. Za najważniejsze uznane zostały słowa stanowiące formę tego sakramentu (*verba essentialia*):

³⁹ Por. OWLG 28; DP 5.13; Cz. KRAKOWIAK, *Liturgia Godzin w życiu i posłudze prezbiterów*, [w:] „Homo Dei” 47 (1978), s. 223–229.

⁴⁰ Por. KL 41; Cz. KRAKOWIAK, *Święcenia prezbiterów...*, dz. cyt., s. 93.

⁴¹ Por. B. MOKRZYCKI, *Kościół w świętości*, dz. cyt., s. 138.

Prosimy Cię, Ojczy wszechmogący, daj tym swoim sługom godność prezbiteratu; odnów w ich sercach Ducha świętości; niech wiernie pełnią przyjęty od Ciebie, Boże, urząd posługiwania kapłańskiego drugiego stopnia i przykładem swojego życia pociągają innych do poprawy obyczajów.

W kolejnej części modlitwy święceń biskup kieruje prośbę za wybranych, aby byli jego godnymi współpracownikami. Misja prezbiterów dokonuje się przez przepowiadanie Ewangelii (funkcja prorocka), sprawowanie misterium Chrystusa: odradzającego obmycia chrztu świętego, Najświętszej Eucharystii, sakramentu pojednania i pokrzepiania chorych w sakramencie namaszczenia (funkcja liturgiczna) oraz pasterską troskę o lud Boży i jednoczenie wszystkich w Chrystusie (funkcja pasterska).

Po modlitwie święceń kilku spośród zgromadzonych prezbiterów nakłada nowo wyświęconym stulę na sposób właściwy prezbiterom oraz ornat. Następnie każdy z wyświęconych klęka przed biskupem, który namaszcza mu dłonie świętym krzyżmem. Temu gestowi towarzyszą wyjaśniające słowa, nawiązujące do osoby Jezusa Chrystusa, którego Ojciec namaścił Duchem Świętym i mocą oraz upraszające prezbiterowi Bożą opiekę, aby uświęcał lud chrześcijański i składał Bogu Ofiarę.

Po tym obrzędzie biskup wręcza każdemu z nowo wyświęconych chleb oraz wino z wodą przeznaczone do Mszy świętej, mówiąc, aby przyjął dary ludu świętego, które mają być ofiarowane Bogu oraz rozważał, co będzie czynił, naśladował to, czego będzie dokonywał i w konsekwencji prowadził życie zgodne z tajemnicą Pańskiego krzyża. W ten sposób zostaje podkreślony związek kapłaństwa z tajemnicą Eucharystii. Kapłan jest wezwany do tego, aby swoje życie łączyć z celebracją Wieczery Pańskiej i odtwarzać w sobie ofiarę złożoną przez Chrystusa. Liturgię eucharystyczną koncelebrowuje się jak zwykle. Wspólnie celebrowana Eucharystia podkreśla jedność biskupa i wyświęconych prezbiterów, którzy uczestniczą w jedynym i najwyższym kapłaństwie Jezusa Chrystusa. Ponadto, poprzez eucharystyczną Ofiarę prezbiterzy zostają włączeni w misterium śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, słowa usłyszane przez nich podczas przekazywania chleba i wina otrzymują konkretny wyraz i głęboki sens.

8. Obrzędy święceń diakonów⁴²

Obrzędy święceń diakonów rozpoczynają się podobnie jak święcenia prezbiterów od przedstawienia kandydatów biskupowi i dokonaniu wyboru, przy akceptacji całego zgromadzenia wyrażonej odpowiednią aklamacją. Następnie w homilii biskup wyjaśnia teologię tej posługi oraz wynikające z niej funkcje. Na uwagę zasługuje przede wszystkim wyraźnie zaakcentowany służebny wymiar sakramentu. Wzorem tego posługiwania jest Jezus Chrystus, który wśród swoich uczniów postępował jak ten, który służy. W konsekwencji diakon jest wezwany, aby naśladować Chrystusa oraz pomagać biskupowi i prezbiterom w posłudze słowa, ołtarza i miłości, stając się tym samym sługą wszystkich. Wśród konkretnych zadań, wynikających z przyjęcia święceń diakonatu, Pontyfikał wymienia głoszenie kazań, przekazywanie nauki wierzącym i niewierzącym, przewodniczenie modlitwom, udzielanie chrztu, asystowanie przy zawieraniu związków małżeńskich, przewodniczenie obrzędom pogrzebu i udzielanie Wiatyku ciężko chorym. Jeżeli święcenia mają otrzymać nieżonaci, wówczas biskup wzywa ich do życia w celibacie, który jest przejawem szczególnego poświęcenia się Chrystusowi oraz znakiem i podtrzymaniem pasterskiej miłości.

Po homilii kandydaci odpowiadają na pytania biskupa, dotyczące dobrowolnego otrzymania święceń, gotowości do pełnienia posługi w duchu pokornej miłości, zachowywania tajemnicy wiary w czystym sumieniu, sprawowania Liturgii Godzin w intencji Kościoła i świata oraz kształtowania postępowania na wzór Chrystusa. W przypadku nieżonatych kandydatów biskup pyta również o przyrzeczenie zachowywania celibatu ze względu na królestwo niebieskie. Następnie dokonuje się obrzęd przyrzeczenia posłuszeństwa, po którym zgromadzenie modli się błagalną litania, w czasie której kandydaci przyjmują postawę prostracji. Litanie kończy odmawiana przez biskupa kolekta, w której prosi on Boga o to, aby mających otrzymać święcenia, uświęcił swym błogosławieństwem. Po modlitwie następuje nałożenie rąk (dokonywane jedynie przez biskupa) oraz odpowiadająca temu stopniowi sakramentalnemu modlitwa święceń. Do

⁴² Por. OŚBPD 193–219.

najważniejszych słów należy prośba o zesłanie Ducha Świętego, która jest konieczna do ważności aktu:

Prosimy Cię, Panie, ześlij na nich Ducha Świętego, aby ich umocnił siedmiorakim darem Twojej łaski do wiernego pełnienia dzieła posługi.

Podczas udzielania święceń diakonatu występują obrzędy wyjaśniające, do których należą nałożenie stuły na sposób właściwy diakonom i dalmatyki, będące zewnętrznym znakiem posługi, którą odtąd będą sprawować podczas liturgicznych celebracji. Przekazanie księgi Ewangelii oznacza spoczywający na diakonach obowiązek głoszenia Ewangelii w czynnościach liturgicznych, a także wiarę Kościoła, która winna być przepowiadana słowem i czynem. Z kolei pocałunek biskupa jest pieczęcią potwierdzającą przyjęcie przezeń diakonów do służby, dlatego także wcześniej wyświęceni diakoni pocałunkiem pozdrawiają nowo wyświęconych, przyjmując ich do wspólnej posługi w stanie diakonatu. W liturgii eucharystycznej wyświęceni diakoni po raz pierwszy wykonują swoją posługę: asystują biskupowi, przygotowują ołtarz i rozdzielają wiernym Komunię Świętą.

Summary

FORMATION OF RITES OF HOLY ORDERS SACRAMENT IN THE ROMAN LITURGY

In the article was shown the process of formation of the liturgy of the sacrament of Holy Orders. The liturgy includes, due to the three-stage character of the sacrament, ordained bishop, priest and deacon. A particular object of analysis will be ordained to the priesthood. The whole discussion complements the structure of rites and the resulting theology in light of the renewed after Vatican II Roman Pontifical. In the early Church, the priest was determined essentially only the bishop, whose duty was to preside the Eucharist, give the Sacraments of Christian initiation, the celebration of the

sacrament of penance, preaching the Gospel and care for the unity of the local church. During this period (in the second century after Christ), the main helpers of the bishop in fulfilling this mission were very priests who assisted and cooperated during the liturgy in proclaiming the word of God and community leadership. Implementation of the sacramental ministry in the early Church has changed visibly in the third century. This happened under the influence of two very important factors, which were enhancing in this period of persecution and the development of Christian communities, associated with the formation of new communities, including in rural areas. Under the influence of new circumstances priests gained increasing independence, and their scope of service underwent constant expansion. In place of the bishops began to celebrate the Eucharist and other sacraments to give, and sometimes presided over the entire life of the Christian community. The result of these phenomena has been appearing since the third century, the tendency to also be called priests of the priests. In this way, the various offices under the sacrament of Holy Orders received increasingly defined in terms of a theological character. Consequently, this allowed precise definition of the tasks performed by the bishop, priest and deacon, which is a reflection of the liturgical documents describing the course of the rites of ordination.